

Titel: Tolv Breve, fra en Bonde til sin Herremand.

Citation: "Tolv Breve, fra en Bonde til sin Herremand.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 15*, Borups Efterl., 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_015-shoot-workid1_015_013.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 15

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Tolv Breve, fra en Bonde til sin

Herremand.

Kiøbenhavn, 1771.

2
3

Første Brev. Jeg var nyelig i Staden, jeg faae og jeg saae mange Ting: der vare mange, som ernærede sig af at skille deres Medborgere ved Forstanden. Med al denne Tieneste kunde de dog neppe leve. Andre blandede sig i Lauget; havde Professioner. De som ingen Professioner havde, maatte svare samme Udgifter, og kunde derfor naturligviis paa ingen Maade komme saa vidt, som de

4

der baade kunde tappe og holde Profession. Jeg fortrød rigtig herpaa, og ønskede, at de som havde Profession maatte forblive derved allene; thi naar Professionister skal være Øltappere, Brændeviinsbrændere og s.v., saa flyder deraf, at de i Kraft af deres Haandværk kan undersælge deres Medbrødre, som intet har lært uden at tappe. I mine Tanker skulde det aldrig tillades Haandværkere at drive Handel. De skulde være forbundne til at blive ved deres Profession, allene: Høkerie, Øltappen, Brændeviinsbrænden, Spiseqvarterer skulde allene drives af saadanne Folk, som ingen Haandværk have lært; aftakkede Soldater, Tienere, Brygger Karle, og saa videre. Herimod kunne vel indvendes, at de aftakkede Soldater intet have, hvormed de kan inklade sig i nogen Handel, og man kunde paastaae, at ingen burde opføres ved Tiener-Professionen; men at alle skulde tilforne have lært et Haandværk. Det er Skade nok, at Ordsproget skal være sandt, nemlig: at en gammel Soldat er en gammel Tigger. Men herpaa, bliver vel og raadet Boed med

5

Tiden. Alting er nu i en munter Virksomhed, og man har de beste Forhaabninger. Hvad Tienerne angaaer, da tilstaaer jeg, at det var meget got, om ingen dertil blev antaget, med mindre han havde lært et Haandværk; thi paa denne Maade, naar han i nogle Aar havde samlet sig Penge ved at opvarte, kunde han vende tilbage til sin Profession, og blive Mester. Men for det første er det nu ikke saa. Her ere mangfoldige Tienere, som ikke have lært andet end det samme, og da de nu ikke mere kan nyde Embeder, var det billigt, at Professionisterne bleve udlukkede fra omtalte Handel; Tienerne derimod til samme antagne, hvilke og vare vandte til Opvarniger, til en vis Slags Artighed og Høflighed, bedre vare skikkede til at omgaaes og beegne deres Giester end en Haandværks Karl. Jeg saae og i Staden, at den halve Deel, af Krigsheren nød halv Penge, og halv Proviant til Besoldning. Alle roesede denne Indretning. Jeg tilstaaer og selv, at den forekommer mig herlig. Det kommer kuns an paa, om de bekomme disse Levnets Mid-

6

ler, saa gode, som vor Fader befaler dem at være. Indtil jeg herom bliver forvisset, ønskede jeg helst, at de fik lukker rede Penge, saa kunde de see dem for, og kiøbe, som dem selv lystede.

Andet Brev.

Jeg saae er Hospital i Staden for gamle udlevede Fattige. Bygningens Herlighed røvede overflødigt, hvor stor en Siel der boede i den, der havde ladet det bygge. Men om en enfoldig Bondes Betænkninger maa høres, da synes det mig underligt at opføre Skyestødende Bygninger for udlevede Folk, som ved at opklavre de

mangfoldige Trapper, ere ferdige at daane paa hver anden. Saadanne Bygninger burde have været langs med Jorden, og ikke i Luften. Det som meest gjorde mig ondt, var at høre, de Fattige endog her efter Haanden døde af Hunger; thi, da mange af dem formedelst en for høi Alderdom slet intet kunde fortjene ved deres egen

7

Fliid, og deres Pension ikke allene var tilstrækkelig til at ernære dem, døde de en langsom Død af Hunger, Hentærelse og Mathed. Det heder vel, at saadanne gamle Folk behøve kuns ganske lidet til deres Fortæring; men denne Setning befindes alt for ofte falsk, da mange ældgamle Folk kan fordøie om Kap med de friske og unge. Jeg saae endnu et andet Hospital for syge af Majestetisk Bygning. Men jeg blev meget bedrøvet ved at høre, at de ganske Fattige ned saa slet en Opvartning af de foresatte Opvartersker, at der snart intet Haab var om deres tilbagekommende Helbred. Og det som ydermere meget smertede mig, var at fornemme: at Studenterne aldeles vare udelukkede fra dette Gode. Det er sandt, at denne Stand har i nogle hundrede Aar lidt alt formeget. Nu skulde man dog vist vente, at Børsternes Undergang skulde blive Bogens Opkomst og lykkelige Tidspunkt.

8

Tredie Brev. Jeg saae andre Bygninger i Staden, saa store og prægtige, at to Printser kunde gierne Boe i et af dem. Jeg spurgte, hvem der beboede disse Pallæer, og fik til Svar: en Præst eller Professor. Sandelig jeg misunder ikke de Lærde og Geistlige deres udvortes Lyksaligheder; men dog synes mig det meget selsomt at bygge saa store og vidtløftige Templer for en eneste Person, der efter sin Stand ikke engang er forbunden til Pragt. Jeg troer, at en maadelig Kiøbstæd paa Landet kunde indquartere alle sine Indvaanere i een eneste af disse Vaaninger. Lad Fyrster og de Vældige paa Jorden boe paa slige Slotte, for at indtrykke Ærefrygt, og for at lade deres Rigdomme løbe ud blandt de vindskibelige og trængende Haandværkere. Det begriber jeg. Men de Lærde og Geistligheden bør have en anden Vei til Folkets Ærbødighed. Gode Skrifter og et godt Levnet. De bør vinde deres Medborgeres Hierter, ved at oplyse,

9

røre, bevæge og forbedre dem; men ikke søge at tildrage sig deres Høiagtelse ved en glimrende Pragt, som udstikker Øinene, og et opblæst Væsen. Dog, da nu Skriver-Frieheden fra lykkelig og viselig er bleven indført, tør man haabe, at der vil komme saa mange nyttige og ypperlige Værker ud fra dem, at i Betragtning deraf, ingen mere vil misunde dem deres Palæer. Vel mener nogle, at det just er deres store Herligheder, som gjøre dem magelige, og betage dem Lysten til at arbeide. Man har fortalt mig, at en og anden Student har skrevet ypperligt, indtil han har faaet Embede, da han med et har ophørt. Man har beviist mig, at de herligste Skrifter komme fra udenlandske Lærde, som have langt ferre Fordele. Men jeg underskriver ikke disse Betænkninger. Vel ere de Menneskelige Gemytter meget forskellige; men i Almindelighed maa dog Frihed, Ære, Rigdom og Værdighed langt kraftigere opvække til Virksomhed, Vindskibelighed og Nidkierhed, end Fattigdom og Mangel paa Frihed. Jeg under dem da meget gierne deres prægtige Huse,

10

ønsker kuns, at de til Vederlag vil levere os gode Bøger, hvorpaa jeg har hørt, at vi, i Sammenligning med andre slebne Nationer, har største Mangel.

Fierde Brev.

Jeg hørte i Staden, at nogle beklagede sig over Extra-Skatten, som beløber sig net op til 2 Skilling om Ugen. I det samme man beklagede sig, hentede man en Pæl Brændeviin for 5 Skilling, Tobak for 2 Skilling. Det var kuns en Frokost ligefrem, derfor kunde jeg ikke begribe, at man klagede paa Extra-Skatten, som var kuns 2 Skilling hele Ugen. Omsider begreb jeg dog. Man kræver den ikke i tide, man burde kræve den ugentlig. Nu derimod kræver man hver to Maaneder, og da er det ikke altid fattige Folkes Lejlighed at komme frem med 1 Mark eller mere. For disse Penge kunde de i samme øjeblik have en god Gryde Mad. Skatten skal ud i samme Øieblik.

11

De maa sulte denne Dag. Fattige Folk har ingen Oplags-Penge. Klagemaal! her ere mange Forandringer i Byen. Pojecter gjøres og til intet gjøres paa en og den samme Tid. Jeg taledede nyelig om de himmelstødende Bygninger, som vare tillavede for den krybende Alderdom. Nu siges der, jeg kan dog ikke fortælle det for vist: at en Herre har kiøbt dette Slot, og at Alderdommen, som før herbergerede der, skal krybe op i Soldateskens Baraqver, lige skyestødende Bygninger. Disse Elendige kommer fra en Yderlighed i en anden, og man skulle snart mene, at man bygde disse Pallæer foe dem, allene for at dræbe dem. En Herremand skal have ønsket, at alle fattige Folk vare F * * i vold. Naar nu ingen Fattige var til i Verden, saa bliver Spørsmålet, hvorledes den Rige skulle leve? Den naadige Frøken kom da selv til at bære Vand, hendes naadige Hr. Papa maatte selv bære Flesk fra Torvet, og hendes allernaadigste Frue Mama maatte selv hugge

Brænde og lave Mad.

12

Femte Brev.

Jeg har sagt at disse Elendige kom til at krybe halv døde op i Soldaternes Baraqver. Følgelig faaer Soldaterne nu ingen adskilte og visse Værelser. Jeg troer ogsaa, at de efter Statens nærværende Forfatning ingen bør have. Det er got nok at gjøre Projecter, naar man kuns har een Gienstand for Øinene. Men naar man samler alle Gienstande under et Øiepunkt, saa seer man lettelig, at Baraqver for Soldater var alle til Skade og ingen til Nytte. Borgerskabet tabte paa sine Værelser og paa sin Udsælgning. Soldaterne puttete sammen i en Afkrog tabte paa deres Profession. Da de nu ere fordeelte iblant Borgerne, kan de stedse fortiene et par Skilling, men hvem ville al Tid løbe efter dem til Byens Ende. De Soldater, som ingen Haandværk havde, kunde dog stedse, saa længe de laae hos Borgerskabet, for Tienester have Gientienester. Vor Fader selv

13

Hvis Udgifter ere store nok og maaskee alt for store, ville finde her nye Udgifter: Ildebrand, Lysning, Reparation. Det er ubilligt at svare, at alt dette skulle gaae paa Borgernes Regning. Vor Faders Hierte er alt for ømt dertil, at betage Borgerskabet først Inqvaterings Penge, derpaa Næringen, som de havde af Krigsstanden, og omsider at paalegge dem nye Skatte for Soldaternes Ildebrand og Lysning, som de nu kan nyde tilfælles med deres Verter dette synes i en enfoldig Bondes Tanker, at være noget for haardt. Men nu vil jeg fortælle glade Ting

igien. Vor Fader har givet alle Frihed til

at skrive og tale. Derfor tør jeg som en Bonde ogsaa skrive. Jeg har hørt, at man her i Staden torde i forrige Tider hverken skrive eller tale, undtagen eens Naboe ville tillade det. Det forekommer mig ligesaa underligt, som at jeg intet Arbeide torde foretage mig som Bonde, med mindre min Naboe gav mig Tilladelse. Dette ville være Bondestanden til en usigelig Skade, og hünt Den lærde Verden til største Fordervelse. Jeg

14

Hørde Her forleden en artig Historie: A og B bleve Studentere i et og det samme Aar. De vare paa den Tiid lige kloge, lige duelige. A studerede flittig. B gav sig god Tiid med sine Studeringer, men han havde Patroner, Veninder, Penge, og blev i Hast P * *. Monsieur A var endnu Student, kom til ham med en Bog for at ville have den bevilget til Trykken, det var en net, artig, sindrig og klygtig Satire, som ikke angreb nogen Person i Særdeleshed, men hele Verdens Feil i Almindelighed B fandt nogle af sine Feil deri, som endskiønt han var P * * — meente, at den hele Satire var allene skreven om ham, og derfor forbød den i al Evighed at trykkes. Disse Historier skal ofte være forefaldne i Staden, hvorved saa mange nyttige og ypperlige Værker ere forraadnede. Men velsignet være vor Fader, han har givet alle sine Børn Lov til at tænke, tale og skrive. Jeg har hørt at et Folk i forrige Tider, kaldt Rommere, har saaledes lykønsket deres Fyrster: Bliv lykkeligere end en August, og bedre end en Trojan.

15

Hvorledes kan Nordens sildigste Afkom lykønske vore tilkommende velsignede Fædre; jeg troer, den vil sige:

Bliv viis, bliv lykkelig, som syvend Christian, Han udi Norden var vor største Scepter-Mand.

Siette Brev.

Jeg har hørt, at en Skribent har sagt i forrige Tider, at der var ingen Frihed til for Mennesket, undtagen for Monarkerne. Denne Skribent maa ikke have været her i Staden; thi vor Fader, som selv er frie, vil ikke see nogle af hans Børn ere Trælle, eller underkastede en slavisk Lydighed. Det er dem bekiendt, hvormeget vores høistelskende naadige Fader har gjort til Bøndernes Forbedring. Han vil at vi skal være et frit Folk. Gid jeg og mine Lige maatte skiønne derpaa. Gid Kongens, Landets og vort eget Beste maatte blomstre derved! men dette Ønske kan ikke andet end opfyldes; thi Bonden maa nødvendig arbeide bedre for sig selv

16

end for andre. Jeg læste i Gaaer en artig Fabel: Ulve, Tyre, Tigere toge paa Credit hos Lam, Faar og andre svage Dyr. Naar disse forlangte deres Betaling, fik de ikke alleneste ingen, men bleve endog afviste med Skielsord, og Kløer. Det var ikke nok; disse uskyldige Faar havde igien for at redde sig gjort Credit hos Rævene, og de store Hunde, og som de ikke kunde betale dem, bleve de revne i stykker. Loven hørde dette, Dyrenes ædelmodige Konge rørtes, og han gav en Forordning i Skovens Rige, at alle forgiældede Dyr skulle behandles paa en og den samme Maade, og at Elephanten, som var hans Throne nærmest skulle ligesaa lidet være frie for at betale som Soen, der var den sidste i Dyrenes Rige. Skoven gav Gienlyd af Fryd. De

store og glubske Dyr kunde nu ikke mere opsluge Faarene, men alle blev paa ene og den samme Maade beskyttede af Løven. Det var et artig Syn at see, at Faarene kunde nu frit tage de store og vægtige Guldkieder af Elephanternes og Ulvenes Halse, naar de ikke vilde eller kunde

17

betale. Heraf flød: at disse mægtige Dyr aldrig gjorde Credit uden de havde i Sinde at betale; thi i Modsatte Tilfælde forestod dem Ærens Forliis, Udpantning, Foragt, Fyrstens Unaade, og undertiden i Længden deres Embeders Tab. En Elephant havde gjort en anseelig Gield. Han blev anklaget for Løven og svarede: jeg kan paa ingen Maade betale. Det burde du have vist i forveien, sagde Løven, tog derpaa hans Embede fra ham, solgte det til en anden, og deraf betalte Creditoren.

Syvende Brev.

Det vil maaskee falde dem forunderligt at høre, at Løven bortsolgte Elephantens Bestilling, men jeg troer, han havde Ret, først var heri en Fornødenhed; thi han kunde jo ikke betale alle Debitorer af sin egen Kasse, og desuden har jeg Hørt, at det kunde være i alle Begivenheder meget Nyttigt, om Fyrsten bortsolgte alle Embeder. Man ville vel spørge, hvor blev da Fortienester, Fliid og Vindskibelighed,

18

Gaver og Vittighed af? Herpaa svarer jeg som en enfoldig Bonde, at de Rige ligesaavel kan Have Gaver til at forestaae et Embede, som de Fattige, at de bør troes, at være af en bedre Opdragelse, og mindre Egennyttige, siden de ikke ere forsultede. Det forstaaer sig selv, at man burde anstille nøiagtig og tilforladelig Undersøgelse om deres Dygtighed, og naar da en Rig var ligesaa duelig, oplagt, indsigtfuld til et Embede, som en Fattig, (ellers ikke) burde han foretrækkes. Vil de see Nytten heraf, da forestil dem en Sterboe, skulle den vel saaledes behandles af en rig og vel opdraget Embedsmand, som af den martrende Hunger og Sult. Hvor skulle da de Fattige blive af, vil man spørge? Herpaa svarer jeg som Bonde: at Indretningen i Staten burde være saaledes, at fattige Folk lode deres Børn lære almindelige Haandværker, og at det blev forbødet en Sælge-Kierling at troe, at hendes Søn kunde blive Secretair eller Legations Raad. Ved denne Bortsælgnings vandt Kongens Kasse Rigdom. I Embeder ferre Stikpenge. Men naar der nu befandtes ingen Rig at være dygtig, saa var man

19

nødt til, vil man sige: at antageden Fattige, men det er ikke saa. De Rige kan stedse give deres Børn en bedre Opdragelse, og naar de mærkede, de kunde tilkiøbe deres Børn Embeder, dog ikke uden foregaaende Examen, saa flød deraf, at de sparede disse Penge fra Overdaadighed, for at anvende dem paa Børnenes Opdragelse og forestaaende Bestillinger Dansemestere, Haarskierere og s.v. ville da faae mindre at fortjene ved deres Børn, derimod bleve de bedre belønnede, som skulde danne deres Forstand til de Embeder, som de i Kraft af deres Rigdomme vare visse paa. Men for ikke at blive stedse ved en Materie, hvilket er kiedsommeligt besynderlig i et Brev, saa forandrer jeg min Text igien, og begiver mig til Bøndernes Frihed. Vi have stedse ønsket den, en Deel af os har faaet den og alle burde have den. Jeg vilde gjerne vide, hvorvidt Bøndernes Frihed burde strække sig? Jeg troer ikke, at den blev nyttig, naar den skulle strække sig saa vidt, som Borgernes her i Staden, hvis Sønner løbe fra en Stand til en anden. Skulde det saaledes tillades os, da vilde vore Bønder-Børn, som ere magelige og kiæde af Arbeide, i en Hast

20

forlade os, og søge Seiladsen, hvortil de har en naturlig lyst, som alle gamle Danske. Søn staaer Dem allevegne aaben. Øer overalt. Vandet, i hvor bedrageligt det end er, kan lokke inge Vovehalse. Nysgierrighed, hastig Vinding, naturlig ældgammel Drift, mageligt og ofte fortvilet Arbeide er just det, som smigrer dem. Vores muntre Ungdom vil heller sidde i en Mast, end gaae bag en Plov. De Danske ere meget for Forandringer. Vi Bønder ere ogsaa Danske, og vores Børn vil Heller see China og Vestindien end vore Fædres Agre. Omendskiønt jeg er Bonde selv, og følgerlig bør ønske al Frihed for Bønderne, saavelsom for alle andre Stænder, saa ønskede jeg dog, at Bøndernes Frihed blev saaledes bestemt: først at Bonden var ligesaa frie i al sin Handel, som en Borger i Staden, og for det 2det at hans Søn maatte være og forblive en Bonde, at han hverken maatte give sig i Søe-Tieneste, eller ved Ret og Uret practiere sig herind i Byen, hvor han ved Hielp af et Par Træskoe omsider bliver til en holden Mand, Staden til Udsuelse og Fordærvelse, Bondestanden til den største Skade.

21

Ottende Brev.

Jeg har nyelig skrevet om Kongens Kasse, herom ere mange forskellige Meeninger i Byen. Nogle meene, han burde aldrig tage Skat, men lade det komme an paa sine Undersaatters Kierlighed. Dette Forslag kunde maaskee være artig nok, naar alle Undersaatterne vare overbeviiste og oplyste om Deres Skyldigheder og

Pligter; men da de nu ikke ere det, saa vilde der høres en jammerlig Klynken, naar i fornøden Tilfælde blev forlangt en liden Portion af deres Penge, som de dog har samlet sig under Regieringens Beskyttelse. Man kan see, hvilken Allarm 2 Skillings Skatten gjør. Store Floder skal udrustes, store Krigs-Hæer føres i Marken, det skal skee med Et i et og det samme Øieblik. Den overhængende Fare taaler ingen Forhaling; er det en Tiid at kræve Skat

22

af de klynkende Borgere, som endog i de ønskeligste Tider, naar der er Fred og ingen Fare, naar Overflødighed regierer al Ting, tør sukke for 2 Skillings, og i det samme drikke en Flaske Viin? Jeg troer altsaa, at Kongens Kasse bør stedse være i sin behørig Tilstand; men maaskee der kunde skattes paa en anden Maade. De Fattige kunde beholde deres Gryder paa Ilden til dem deres raabende Børn. Lad Overdaadighed betyngte Kassen. En Skat paa al unyttig og pralende Pragt var nok til Alt. De store Speile, de konstige Uhre, de stolte Tapetzerier, de forgyldte Vogne de yppige Klæder, lad disse betale Skatten og spar Fattigdom.

Niende Brev. Hvem skulde tænke, at her i Staden var saa stor Armod. Mandfolkene løbe omkring paa

23

Torvene, og kan intet fortjene. Fruentimmerne sulte hiemme, og kan paa ingen Maade faae deres Lives Ophold. O hvilken Sult i Hovedstaden! O hvilket ynkeligt Syn! Børnene vaagne, skrige om Brød. Konen græder over dem hiemme. Manden gaaer ud, og vil fortjene men fortjener dog intet. Konen og Børnene, forsmægtede af Sult, og denne bittre Kulde, vente paa en godgjørende Mand. Han kommer forsultet fra Gaderne, og har intet. O jammerlige Scene! Hvem kan forandre den? Gud og Christian. Jeg veed intet Raad. Denne Mangel paa at fortjene viser en almindelig Armod, som og at Handelen og Fabriquerne ikke ere i sin fulde Drift. Disse mange contrebande Vahre ødelegge og Byen. Jeg har hørt at man forskriver Karether fra Frankerig. Er dette sandt, saa gaaer det vel ligeledes med andre Ting. Vore Haandværks-Folk maa da knappe af paa alle Kanter, siden de mangle For-

24

teneste. Naar Borgerne nu saaledes maa forrette al Ting selv, saa faaer Brendehukkeren, Last-Drageren, Vasker-Konen, Sye-Pigen, og s. v. intet at bestille. Jeg troer at Staden med et kunde reddes, hvis den aldeles ingen Tilførsel fik af det, den selv havde. — Byen er nu fuld af en Beretning om en gemeen Soldat i Helsingør, der deledede sit Commis-Brød med en fattig Borger. Hvis dette Menneske har intet at leve af, undtagen sin Sold; da er Gierningen saa heroisk at han derfor burde have en stor Belønning, og hans Navn et evigt Æreminde. Men der gives Soldater her i Staden, som har lært at forrette adskilligt med Hoved eller Hænder, og som ugentlig kan fortjene 3 á 4 Rixdaler. Hvis han er af disse Slags, bliver Gierningen ligefrem god og rosværdig; men ikke af den Art, at den kan eller bør opvække nogen Beundring, eller overordentlig Høiagtelse.

25

Tiende Brev.

Jeg har hørt, at Een har takket Gud for tre Ting: at han var fød Græker og ikke Barbar; Mand og ikke Fruentimmer, og at han havde havt en dygtig Skolemester. Jeg har ogsaa Gud at takke for tre Ting, at jeg er fød Dansk, fød en Bonde, og at naadige Herre er bleven mit Herskab, der troer, at en Bonde ogsaa kan have en fornuftig Siel, og i Følge af den Tanke søger at oplyse deres Forstand, og forøge deres Fordele. Her i Staden er ingen Stand, som jeg vilde foretrække at være Bonde. Det

er sandt, at vor Landets Fader og Moder maa føle en sand Himmelglæde ved at kunde gavne Millioner Mennesker. Naar jeg betænker, hvad Glæde jeg smager, naar jeg kuns i en ringe Ting kan Nytte et eneste Menneske; saa begriber

jeg let, hvilken Guddoms Glæde der maa være

26

i at kunde gjøre Millioner lyksalige. Men denne store Fryd maa kjøbes for mange møjsommelige Betragtninger og Bestræbelser. Jeg duede vist ikke til denne Post; og det forekommer mig underligt at høre her i Staden, at enhver Haandværks-Karl og anden gemeen Karl troer sig visere end vores Salomon. Holberg har søgt at udrydde de politiske Kandestøbere; men omsonst. Alle Haandværks-Folk ere endnu politiske, lige indtil Brændeviinsmanden og hans Dreng, ja lige indtil Spekhøkeren og hans Tjenestepige. Nyelig hørte jeg en Dreier Svend, som dreiede hele Staden om. Han skrev endog et artigt Skrift under Titul: Sandheds Elskeres Besvarelse efter Loven. De store Herrer, nær ved Fyrsten, toge Deel i hans Bekymringer, Nattevagt, Møisommelighed og Uroe, og, hvis Æren ikke vedligeholdt dem, maatte de døe under Byrden af deres udmattende Æmbeder. Krigsstanden er en hæderlig

27

Stand; men de Gemeene vorde deri alt formeget strabaserede, og deres Pleie er jammerlig.

At leve af 4 Skilling om Dagen, og, endog deraf at betale Vask, Pudder, Skoevox, at være for de ringeste Forseelser og Skrøbeligheder udsat for Stokke, Tampe, Kat, og Spidsrødder, at staae under despotisk Magt af dem, som ofte intet have lært uden at prygle: alt dette er meget haardt, og til ingen Ziir for Menneskeligheden. Hvorledes kan man vel raade Bod herpaa? Man har begyndt at sette Bønder-Børn blandt de hvervede Soldater; men heri synes mig at være en tredobbelt Feil; først taber Landvæsenet sine Arbeidere, hvorved hele Landet taber, og det alt formeget, for det andet lære saadanne Karle Selvraadighed og Liderlighed blandt de fremmede Hvervede, hvoraf saa faae have rene Sæder, og føre et got Liv og Levnet, og for det 3die give disse Stokke og Spids-Rødder dem flet ingen Følelse af Ære. Det

28

er mig derfor ubekjendt, hvorledes denne Stand best kunde og burde indrettes. Det er ingen Konst at sige: de burde have mere Sold; men det er Spørsmaal, hvor den Sold skal komme fra? Man kan dog ikke skatte Borgerskabet i det Uendelige Man kunde vel i steden for Tampe og Stokke forsøge at lede dem ved Ærens Tømme, dog er det vanskeligt nok, faalænge alle forløbne Udlændinger enrolleres, hvoraf en stor Hob er oplagt til allehaande Liderlighed, hvis Gift de igien uddampe til hele Regimentet.

Ellevte Brev.

Borgerstanden viser mig heller intet, som kan give mig Afsmag for min egen. De ere enten Haandværksfolk eller Handlende. Begge meget uvisse om deres Næring. Begge i største Bekymring for deres Børn, hvis Lykke er dem uvis. Vi Bønder derimod have ingen Bryderie med vore Børn. Vi ere Bønder, og vore Børn ere og forblive det samme uden videre Over-

29

læg og Betænkninger. Mon troe, det var at ønske, at der blev Skik her, som jeg har hørt at være i China, nemlig at Sønnen bestandig arvede Faderens Haandverk, Handel og Levemaade? To store Fordele flød heraf. Forældrene bleve mere roelige i Henseende til deres Børns Forfremmelse, og Børnene bleve nødvendig mere duelige i Professionerne, naar deres egne Forældre oplærte dem, end naar de kom under fremmedes Hænder. Vel kan man indvende, at det var at qvæle og tvinge Vittighed, og bane Veien til Dispotisme. Men herpaa kan svares: at der behøves Vittighed i alle Stænder, at Despotisme er umuelig paa Dansk Grund, at af nogle Hundrede, som forlade deres Forældres Stand, een eller to kunde blive lykkelige; da de alle kunde blive det, ved at forblive i deres Forældres Handel og Vandel. Den græd ikke for Guld, som aldrig eiede det, siger Ordsproget. I Kraft af dette: er en Soldater-Søn, som

bliver Soldat stedse lykkelig; thi han ha-

30

haver ingen Dømmekraft om bedre eller anden Stand. Han bliver og bedre Soldat end en anden, saasom han fra Barnsbeen af vorder øvet i Haarførhed og Exercice. Han vilde være mere hurtig mere bøjelig, Mere nøism, end enhver anden. Nogle mene, ar Soldaterne skulde have en Art af Byer for dem selv, for ikke mængede iblant de overdaadige Borgere, at lære Overflødighed, og faae Afsmag til deres egen Profession. De paastaaer, at Eenighed og den krigerske Aand vilde tillige regiere i denne Indretning. Det kunde have været got nok, naar det havde været en Skik fra Arilds Tid, Nu derimod lader det sig ikke gjøre; thi det var at ødelegge Borgerskabet i Hovedstaden og Købstæderne, og tilmed: hvor skulde man saa lige oprette de Soldater-Byer? Tolvte Brev. Vi Bønder ere derimod lykkelige. Ver Handel og Næring er vid og tilforladelig. Qvæg-

31

syge og Ufrugtbarhed kan ikke ødelegge os, saalænge vi har Friehed og et oplyst Herskab, saa viis og klog, som naadige Herre. Den geistlige Stand heri Staden haver intet, som kan opvække min Misundelse; men meget, som kan aftvinge min Medynk. De spille ongefær saadan en Rolle: en Borger drømmer baade Nat og Dag om, hvor smukt det vilde klæde hans Søn, ifald han fik Præstekrave, eller andet Smykke at bære. Han faaer en fattig Student, de fleste gange en Skole Discipel til at lære denne sin Søn de allerførste Grunde af Student-Haandværket. Sønnen kommer derpaa i latinsk Skoele. Faderen dør. Sønnen maa alt begynde at betle sit Brød blandt fremmede, Naar han nu i en halv snees Aar har betlet, og imidlertid er bleven forpryglet, bliver han Student, og prygler andre Folkes Børn igjen for der tørre Brød. Uvished om sit Ophold, Ringeagtetst, Tidsspilde, Mangel paa nødvendige Bøger, hvoraf han bør blive dygtig og duelig, Bekym-

32

ringer, Sinds Besværinger, og Rynker for Tiden, en mat Siel i et fortæret legeme, en langvarig Elændighed eller en hastig Død: see dette er som oftest Følgerne af den studerende Stand. Mueligt og venteligt den nu kan blive bedre og lykkeligere, da Børsten har tabt sine Vinger, hvorved den i saa lang Tiid har giort forunderlige Sving, til Skam og Skade for Menneskeligheden. Men jeg vil nu forlade Byen igien, og agter mig hiem i Morgen til mine lyksalige Agre, hvis Erkiendtlighed min Sveed skal aftvinge. Her er Roe, Fred, Munterhed, Vindskebelighed og sund Luft. Her spiller Naturen og viser sin fulde Magt. O hvor sødt er det at være Bonde, Bonde i Dannemark, Bonde under Christian, Bonde under en Menneske-Ven, som min Herre.

Trykt og findes til Kiøbs hos T. Borups Efterl. boende i store Helliggeist-Strædet.